

Υπο τῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας ἐγκατέστησεν ὁ
ὑποστράτηγος Πάγκαλος πρὸ τῆς ἀνόδου τῶν ἐπαναστατῶν ἐν
Ἀθήναις, συνελήφθησαν οἱ κ.κ. Γούναρης καὶ
Πρωτοπαπαδάκης ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Στᾶη, οἱ κ.κ. Στράτος,
Στρατηγός, Δούσμανης καὶ Ναυαρχος Γούβας εἰς ἑκαστον εἰς
τὴν ἰδίαν αὐτῶν κατοικίαν, ὁ δὲ κ. Θεοτόκης εἰς τὴν οἰκίαν τῆς
κας Μπούμπουλη.

Ἄπαντες συνελήφθησαν τὴν ἑσπέραν τῆς 14ης
Σεπτεμβρίου καὶ μετεφέρθησαν εἰς τὴν Διευθυνσίς τῆς
ἀστυνομίας, ἐντὸς ἐνὸς δωματίου τοῦ δευτέρου ὀρόφου. Τὴν
ἐπομένην τοὺς παρεχωρήθη καὶ ἕτερον δωμάτιον.

Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τῆς συλλήψεως τῶν,
κατόρθωσα νὰ λάβω ἄδειαν παρὰ τοῦ τότε διευθυντοῦ τῆς
ἀστυνομίας Παπαοικονόμου, διὰ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ.
Εὐρίσκοντο ὅλοι τῶν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Μετὰ τὰ
διαβήματα τῶν Πρεσβευτῶν τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Σουηδίας
ιδίως δὲ τῶν Πρεσβευτῶν τῆς Ἀγγλίας ἐκομίζετο ὅτι ἡ ζωὴ τῶν
δεν εὐρίσκετο ἐν κινδύνῳ.

Δέκα ἡμέρας ἀπὸ τῆς συλλήψεώς τῶν, μετεφέρθησαν εἰς
τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ, ὅπου μετὰ τινὰς ἡμέρας
ἀπομονώθησαν, τεθέντες ὑπὸ ἀνακρίσιν τῶν ὑπο τοῦ
Παγκάλου προεδρευομένων ἑξεταστικῶν Ἐπιτροπῶν.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἀνακρίσεων, μετέβην εἰς τὰς φυλακὰς
πρὸς ἐπισκεψὴ Τῶν. Δέν μοι ἐπετράπη νὰ ἰδῶ τὸν κ. Γούναρη,
κατόρθωσα νὰ συναντήσω μόνον τὸν κ. Θεοτόκην, εἰς τὸν
ὁποῖον εἶπον ὅτι δεν ὑπῆρχον λόγοι ἀνησυχίας, διότι ἡ
ἐπέμβασις τοῦ Ἀγγλοῦ Πρεσβευτοῦ θα ἦτο ἀποτελεσματικὴ.
Μοὶ ἀπάντησεν ὅτι ὁ κ. Γούναρης ἐκ τῶν ἀνακρίσεων
εἶχε ἀποκομίσει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θὰ κατεδικασθῇ εἰς
θάνατον.

Τὴν παραμονὴν τῆς μεταφορᾶς τῶν εἰς τὴν Βουλὴν
Κυριακὴν..... Νοεμβρίου, εἶχομεν μεταβῇ πάλιν πρὸς ἐπίσκεψή
τῶν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ. Εὐρομεν ἐκεῖ καὶ τὴν κ.κ
Μπαλατζῆν Ξ. Στρατηγοῦ καὶ Στρατηγὸν Χατζηανέστην,
οἵτινες εἶχον συλληφθῇ κατὰ τὰς πρῶτας ἡμέρας τῶν

ἀνακρίσεων, ὁ κ. Γούναρης ἦτο ἤδη ἀδιάθετος, μού εἶπε ὅτι εἶναι βέβαιον ὅτι θα καταδικασθοῦν εἰς θάνατον.

Ὁ κύριος Πρωτοπαπαδάκης εἰς φίλον μου λέγει ὅτι εἶναι εὐχαριστημένος διότι ἀρχίζει ἡ δίκη καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι θα τελειώσουν τὰ βάσανά των με καμμία ἐξορία, ἀπήντησε -Καλὲ τί λέτε ἐξορία, τὸ ἄλλο... ὑπονοῶν τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν.

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν μετεφέρθησαν εἰς τὴν Βουλὴν ὅπου θα ἐδικάζοντο τὴν ἐπομένην ὑπὸ τοῦ συσταθέντος Ἐπαναστατικοῦ Στρατοδικείου. Ὡς ἔμαθον κατόπιν ἡ ἀπόφασις τῆς Ἐπαναστάσεως να δικασθοῦν ὑπὸ ἐκτάκτου ἐπαναστατικοῦ Στρατοδικείου καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Ἐλήφθη μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Πολίτου κομίζοντος τοιαύτας ὁδηγίας ἐκ μέρους τοῦ Βενιζέλου.

Τὸ Στρατοδικεῖον ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν Ὅθωναϊον, συν/χας Χαβίνην, Σκανδάλην, Τσερούλην, Μαμούρην, Γλιοίαρχον Γιαννηκώσταν καὶ Γλιοίαρχον Φραγκόπουλον ὅστις καὶ ἀπεχώρισε τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς λήξεως τῆς δίκης, διότι ὡς λέγεται διεφώνει εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν ποινῶν τοῦ θανάτου, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τινος λοχαγοῦ καὶ ἄλλων τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δεν ἐνθυμοῦμαι. Τὴν πρωΐαν τῆς Δευτέρας ἤρξατο ἡ δίκη. Οἱ ὑπόδικοι ἐποιήσαντο ἐνστασιν περὶ τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου ἥτις φυσικὰ ἀπερρίφθη.

Ἦρξατο ἡ ἐξέτασις τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας. Ὁ Ρέντης ὠμίλησεν ὡς κατήγορος καὶ ὄχι ὡς μάρτυς. Ὁ Στρατηγὸς Παπούλας ὑπῆξεν εὐτελέστατος..... Προσπάθησε να παραστήσῃ ὅτι ἡγνὸν καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐχθρικῆς στάσεως τῶν δυνάμεων ἐναντι τοῦ Βασιλέως.

Ὁ κ. Γούναρης ἐν τῷ μεταξύ ἡσθένησεν. Δεν κατόρθωσε να παρακολουθήσῃ τὰς συνεδριάσεις μέχρι τέλους. Ἡ κατάστασις του ἦτο ἀθλία. Μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς δίκης, ἠναγκάσθη να παραμείνῃ εἰς τὴν κλίνην του, ἥτις εὕρισκετο εἰς μίαν τῶν μικρῶν αἰθουσῶν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως. Μετέβην αμέσως να τὸν ἴδω.

Τὸ θέαμα ἦτο λυπηρότατον. Εἰς τῶν μεγαλυτέρων κοινοβουλευτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος, ἔκειτο εἰς ἀθλίαν

κατάστασιν ἐπάνω εἰς ἓνα ξυλοκρέβατο σκεπασμένοι με μίαν στρατιωτικὴν κουβέρταν.

Παραπλευρῶς τοῦ, μίαν καρἐκλα ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκοντο ὧλων τῶν εἰδῶν τὰ φάρμακα, σιγαρέττα, ἓνα αὐγό, νερὰ χυμένα, κολόνιες κτλ. Εἰς τὸ ἀντικρυνὸν μέρος, εὐρίσκοντο δύο κρεβάτια τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τοὺς κ.κ. Πρωτοπαπαδάκην καὶ Γούδαν. Ἐνας σιδηροῦς νιπτήρ καὶ ἄλλη μία καρἐκλα συνεπλήρουν τὴν ἀθλίαν ἐπιπλωσιν τοῦ δωματίου ἐκείνου. Εἰς διάφορα καρφία ἦσαν κρεμασμένα τὰ ρούχα των. Ὁ ἀσθενὴς ὑπεφέρει πολὺ καὶ ἠθικῶς περισσότερον.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς 6 Νοεμβρίου γενομένης μικροβιολογικῆς ἐξετάσεως τοῦ αἵματος τοῦ ἀσθενοῦς, ἐταυτοποιήθη ὅτι εἶχε προσβληθῇ ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ με ὑψηλὰς θερμοκρασίας ἐπι.... τῆς ῥίνος καὶ με συμφορικὰ φαινόμενα τοῦ ἀριστεροῦ πνεύμονος. Τοῦτων ἔνεκεν ἐκδόθη ἡ ἀδεία τῆς μεταφορᾶς τοῦ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀσκληπίου κλινικὴν Ἀσημακοπούλου.

Τὴν ἐπομένην πρῶϊαν, ἐγένετο αἰτήσις ἐκ μέρους τῶν συνηγῶρων ὧλων τῶν κατηγορουμένων καὶ να διακοπὴ ἡ δίκη μέχρι τῆς θεραπείας τοῦ ἀσθενοῦς τὸ μεν διότι αὐτὸς ὦν Πρωθυπουργὸς θα ἦτο καὶ ὁ κύριος συνήγορος ὧλων τῶν συγκατηγορουμένων τὸ δε διότι τὸ Δικαστήριον δεν ἦτο δυνατόν να ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασιν του, ὡς πρὸς τὸν Γούναρην τουλάχιστον χωρὶς ν' ἀκούσῃ τὴν ἀπολογίαν του.

Ὁ Στράτος εἶπεν ὅτι καὶ αὐτὸς δεν ἔχει οὐδεμίαν ἀντίρρησην να διακοπὴ ἡ δίκη δι' ὅλους, ἀλλὰ ὅτι εἰν τὸ Δικαστήριον ἐκρίνε σκόπιμον, ἐδέχετο να ἐξακολουθήσῃ ἡ διαδικασία ὡς πρὸς αὐτόν, ὅστις ἦτο εἰς θέσιν να ἀπολογηθῇ μόνος του, ἀφοῦ ὦν ἀρχηγὸς ἰδίου κόμματος, εἶχεν ἰδίαν εὐθύνας καὶ δεν εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἐκ τῆς ἀπολογίας τοῦ κ. Γούναρην βοηθείας.

Τὸ Δικαστήριον ἀποσυρθὲν εἰς σύσκεψιν, ἐξέδωκε τὴν τερατῶδης ἀπόφασιν, ὅτι ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸν παρὸντα κατηγορούμενον ἠδύνατο να ἐξακολουθήσῃ ἡ διαδικασία, ἀλλὰ ὅτι καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν κ. Γούναρην ἠδύνατο να δικάσῃ ἀναπολόγητον.

Κατά την διάρκεια της δίκης ζητηθή υπό των κατηγορουμένων ή κατάθεση και ανάγνωση διαφόρων εγγράφων. Το Στρατοδικείο όμως απεφάνθη ότι αδυνατεί να τα θέση εις την διάθεσιν των κατηγορουμένων, καθ' όσον ή έξευρεσίς των εις το Υπουργείο των έξωτερικών ήτο δύσκολος λόγω..... του όγκου των σχετικών φακέλλων.

Η παρέλασις των διαφόρων μαρτύρων υπερασπίσεως τε και κατηγορίας με όλην την εμπάθειαν την όποιαν επέδειξαν οί τελευταίοι, ούτον έτελείωσεν χωρίς να αφήσει την παραμικρότεραν άμφιβολίαν ότι δόλος δεν ύπήρχε.

Ο μάρτυς κατηγορίας Παπούλας, όχι μόνον άπεδείχθη ψευδόμενος, αλλά και κατά την διαδικασίαν προέκυψαν ένδειξεις, ότι κατεχράσθη χρήματα έξ εκείνων άτινα διαχειριζέτο δια προμηθείαν του Στρατεύματος.

Ο μάρτυς κατηγορίας Σαρηγιάννης όστις ήτο ό Στρατιωτικός Σύμβουλος της άποστολής μας εις Λονδίνον, όστις ύπεστήριζεν ό Κεμάλ δεν είχε ει μη άσήμαντους δυνάμεις και ότι θά τον συνελάμβανεν εκ του ώτιου, αυτός όστις ήτο ό κύριος θιασώτης της έκστρατείας του Σαγγαρίου, τοσούτως καταφώρως έψεύσθη κατά την διεξαχθήσαν άνακρισιν, ώστε ήρνήθη να έμφανισθή πρό του Δικαστηρίου, τό όποιον ήρκέσθη να άναγνώσθη την καταθεσίιν του.

Ο ύπουργός των έξωτερικών Πολίτης, έπίσης μάρτυς κατηγορίας, δέν παρουσιάσθη ένώπιον του Άκροατηρίου.... οί δικασταί και ιδίως ό συν/χης Χαβίνης, είχαν μεταβληθή εις κατηγορούς.

Ελαχίσθη όξυδερκεία θα ήτο άρκετή δια να έννοήση πάς παρακολούθών την δίκην, ότι αυτή άποτελεί διακωμώδισην της δικαιοσύνης και ότι τό δικαστήριον εύρίσκετο πρό δεδικασμένου.

Παρ' όλα όμως ταύτα ούδεις ποτέ έπίστευε ότι ή έν περιπτώσει καταδίκη εις θάνατον άπόφασιν θα έξετελείτο. Η πεποίθις αυτή παρείχετο τόσον έν του διαβήματος του Άγγλου Πρεσβευτου και τω'ν συναδέλφων του, πλειίστων ουδέτερων κρατών, όσον και εκ της κοινής Γνώμης, ήτις είχαν ήδη άρχισει συμπαθέστατα διακειμένη πρός τους

κατηγορούμενους. Ἐλέγετο ἐπίσης ὅτι οἱ ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου θα ἦτο καταδικαστική εἰς θάνατον, ἀλλ' ὅτι ἐπεμβαίνων ὁ Βενιζέλος καὶ ἀπειλῶν παραιτήσιν, θα ἔσωζεν τὰς κεφαλὰς τῶν ἀντιπάλων του. Ταῦτα συντελοῦν ὥστε νὰ μὴ ἀποδοθῇ καμμία σημασία εἰς τὴν μὴ ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς του κ Ζαΐμη, ὅστις ἐζήτει ἐγγυήσεις περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς δίκης.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὁπότε ἤρχισαν ἀπολογούμενοι οἱ κατηγορούμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες.

Πρὸ πάσης ἀπολογίας τῶν, ἐδηλωσαν διὰ τοῦ κ. Στρατοῦ, ὅτι θὰ προτίμων νὰ ἐμφανίσουν πενιχροτέραν τὴν ἀπολογία τῶν, παρὰ νὰ κάνουν χρῆσιν καὶ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων, ἅτινα εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των, καὶ ἠδύναντο νὰ βλάψωσι τὴν εἰς Λαζάννη ἐκδικαζομένην Ἐθνικὴν ὑπόθεσιν.

Πρῶτος πάντως ἀπελογηθῇ ὁ Στρατηγὸς Χατζηανέστης. Κατόπιν ὁ κ. Θεοτόκης, τρίτος ὁ Ὑποστράτηγος Ξ. Στρατηγὸς καὶ μετὰ τοῦτου ὁ Ναυάρχος Γουδης, εἰπὼν ὅτι δὲν ὅτι δὲν γινώριζεν πού νὰ στηρίξῃ τὴν ἀπολογίαν του, ὅτι δὲν κατόρθωσε ἀκόμη νὰ μάθῃ διατὶ κατηγορεῖται καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν δὲν γινώριζει τὴν ἀπολογίαν του. Ὁ κ. Μπαλτατζῆς ἀπελογήθη ἐπίσης δι' ὀλίγον στηριχθεὶς ἰδία ἐπὶ διαφορῶν ἐγγράφων, ἅτινα κατέθεσε καὶ τελευταῖος πάντων ὁ κ. Στράτος τοῦ ὁποίου ἡ ἀπολογία ὑπῆρξε πραγματικὸν κουρέλιασμα τῶν κεφαλαίων τῆς κατηγορίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπουσίαζεν ἀσθενῶς ὁ κ. Γούναρης, με πολλὴν γενναϊότητα ὑπεστήριξεν τὴν πολιτικὴν τοῦ ἄλλοτε ἀντιπάλου του, ἀποδείξας δι' ἀκαταμάχτων ἐπιχειρημάτων, τὴν πλήρη καλὴν πίστην μετὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἠνέργησε πάντοτε καὶ εἰς ἑλλειψιν καὶ τῆς ἐλαχίστης ὑπόνοιας ὑπάρξεως δόλου.

Ὅλοι τῶν ἀπελογήθησαν ὥραϊα καὶ μὲ θάρρος. Αἱ ἀπολογίαι τῶν κατηγορουμένων διήρκεσαν τέσσαρας ὁλοήμερους συνεδριάσεις. Ἄν ἀναλογισθῇ τις τοῦ ὄγκου τῶν γεγονότων καὶ το πολυσχιδῆς τῶν κεφαλαίων τῆς κατηγορίας, δὲν δύναται παρὰ νὰ δεχθῇ ὅτι ὑπῆρξαν πολὺ σύντομα.

Ἡ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπῆλειψε ὅ,τι δηποτε ταῶν κατηγορουμένων ἐδημοσιεῦτο εἰς τὸν Τύπον, ἀντικαθιστῶσα

ταῦτα διάψηφισμάτων ἀμφιβόλου προελεύσεως σωματείων, ἀτινα δηθὲν ἐζήτησαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν, ὡς ἔνοχων τῆς Μικρασιατικῆς συμφορᾶς δικαζομένων. Ἀπὸ τὰ πρακτικά τῆς δίκης, ἐδημοσιεύετο περιλήψεις "Δελτίον Τύπου" ἐπανομαζόμενη τὴν ὁποῖαν συνέτασσαν ὑπάλληλος τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ὁ Πρέσβης τῆς Ἀγγλίας προέβη εἰς ἔντονον διάβημα παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν ἔξωτερικῶν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως του ἐν ᾧ ἔλεγετο ὅτι ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τῶν δικαζομένων θέλει χαρακτηρισθῇ ὡς "δικασθικὸς φόνος" καὶ ἡπείλει τὴν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων, ἐπιφυλασσόμενων δια τὰ μέτρα ἅτινα θα ἐλάμβανεν ἡ Κυβέρνησις του. Συνεπεῖα τούτου ὁ κ. Ν. Πολίτης μετέβαλλε γνώμην καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὴν Ἐπαναστατικὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι ἐπειδὴ ἡ κατάστασις ἐνεφανίζετο ἤδη ἄκρως σοβαρά, δὲν ἔπρεπε νὰ καταδικασθῶν εἰς θάνατον οἱ κατηγορούμενοι. Ὡς θετικῶν ἔμαθον κατόπιν ἡ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξηνάγκασε εἰς παραίτησιν τοῦ κ. Πολίτην, διότι οὗτος μὴ κατιδὼν ἐξ ἀρχῆς τὴν σοβαρότητα τῶν καταστάσεων, δὲν εἰδοποίησεν ἐγκαίρως αὐτὴν ἵνα ἐπωφελουμένης τῆς ἀσθενείας τοῦ κ. Γούναρην, ἀναβάλῃ τὸ πέρασ τῆς δίκης καὶ μὴ ἐβρέθῃ πρὸ τῆς διπλῆς ἀπειλῆς τῆς Ἀγγλίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν κατώτερων Ἀξιωματικῶν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίζετο καὶ εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε ὑποσχεθῇ τὰς κεφαλὰς τῶν δικαζομένων πολιτικῶν, ἀφ' ἑτέρου.

Το ἀναμφισβήτητον ὁμῶς γεγονός ὅτι ἡ Ε.Ε δὲν ἤθελε νὰ εὐρεῖ μέσον ὑπεκφυγῆς, καταφαίνεται ἐκ τῶν ὅτι τὴν ἐπομένην τοῦ διαβήματος τοῦ Ἀγγλοῦ Πρεσβευτοῦ.

Τῶν ἐλευθεροφρόνων κ. Ι. Μεταξᾶς, κατιδὼν τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως καὶ τὸ δύσκολον τῆς θέσεως τῆς Ε.Ε. ἀπεύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν τότε Πρωθυπουργόν κ. Κροκιδαν, ἐν ἡ ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἀνυπολογίστων ἐπιζήμιων ἀποτελεσμάτων ἅμα θὰ συνεπάγετο τοιαύτη ἀπόφασις καὶ ἄφρον διετύπωσε καὶ ἐπιφυλάξεις του ὡς πρὸς τὴν νομιμότητα τῆς συγκροτήστεως τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου ὑπεδείκνυε τὴν παροχὴν τῶν

δικαιωμάτων εις τοὺς ὑπόδικους, νὰ ἐφρεσιβάλουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου εις τὴν προσεχῇ Ἐθνοσυνέλευσιν, μόνῃ ἀρμοδίαν νὰ κρίνῃ τελεσιδικῶς ἐπὶ τοῦ θέματος. Οὕτω οὐτε τὸ γόητρον τῆς Ἐπαναστάσεως θὰ ἐθίγετο ἀφοῦ καὶ αὕτη εἶχε ἀναγνωρίσει τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως Ἐθνοσυνελεύσεως, οὐτε φόβον ἀντιμετωπίσεως τῶν διαφορῶν δυσαρέστων συνεπιῶν τὰς ὁποίας θὰ εἶχε τοιαύτη καταδίκη, θὰ ὑπῆρχε, οὐτε τέλος θὰ ἐθίγοντο τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις καὶ μόνον ἦτο ἀρμοδιος νὰ ἐξέυρῃ τὴν αἰτίαν τῆς Μικρασιατικῆς συμφορᾶς καὶ νὰ ἐκφέρῃ τελεσιδικῶν τῆς κατ' αὐτῶν ἐτυμγορίας του.

Τὴν τοιαύτην πρότασιν τοῦ κ. Μεταξά, ὅχι μόνον εὐχαρίστως ἀπεδέχθη ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Κροκιδάς, ἀλλ' ἐδήλωσε ὅτι υἱοθετῶν αὐτὴν θὰ ἐγένετο εἰσηγητὴς τῆς εις τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον.

Ἡ Ἐπανάστασις ὁμῶς τὴν ἀπέρριψε.

Τὴν ἐπομένην παραιτηθεῖσας τῆς Κυβερνήσεως Κροκιδὰ ἐξεργαγὴ κυβερνητικὴ κρίσις.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὁπότε ἤρχισαν ὁμιλοῦντες οἱ Ἐπαναστατικοὶ Ἐπίτροποι. Πρῶτος ὠμίλησεν ὁ Νεόκοσμος Γρηγοριάδης συν/χης Πεζικοῦ, πρῶην δημοδιδάσκαλος.

Τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηρικθὲν κατηγορητήριον εἶνε ἀνάξιον πάσης προσοχῆς. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἕτερος Ἐπαναστατικὸς Ἐπίτροπος Γεωργιάδης, πρῶην Ἀρεοπαγίτης, ὑποβίβασθεις εἰς ἐφῆτην. Τὸ μοναδικὸ ἐπιχείρημα κατὰ τῶν κατηγορουμένων, τὸ ὁποῖο ἐπανάλαβεν εἰς ὅλους τοὺς τόνους καὶ εἰς ὅλους τὰς παραδόξους ῥητορικὰς τοῦ στάσεις, ἦτο τὸ ὅτι ἐνήργησαν δημοψήφισμα ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως Κων/νου καὶ δὲν τὸν συνεβούλευσαν νὰ παραιτηθῇ. Ἦτο τὸσον χυδαῖος καὶ τὸσον κωμικὸς ὥστε καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐγκάθετον καὶ δυσμενῶς πρὸς τοὺς κατηγορουμένους διακείμενον ἀκροατήριον, ποκίλως συνεκράτα τὴν ἀγανάκτησίν του.

Ὁ Γρηγοριάδης ἐζήτησε τὴν κεφαλὴν τῶν κατηγορουμένων, αὐτὸ ἀφῆθη εἰς τὴν αὐστηράν κρίσιν τοῦ

Δικαστηρίου.

Τότε την Έπαναστατική Επιτροπή διεδέχθησαν οι συνήγοροι. Ο Γούναρης ξμεινε αναπολόγητος.

Καθ' όλον τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας του, μὴ γνωρίζων ὅτι πάσχει ἐκ τύφου, ἐζήτη νὰ ἀπολογηθῇ. Τοιαυτὴ δὲ ἦτο ἡ ἐπιμονὴ του, ὥστε ὁ δικηγόρος του κύριος Σωτηριάδης δὲν περιωρίσθη νὰ τῷ εἴπῃ ποία ἦτο ἡ πραγματικὴ του κατάστασις, ἀλλὰ τῷ ἐξηγήσῃ καὶ τοὺς τρόπους τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης, διὰ νὰ τῷ καταδείξῃ ὅτι ἡ ἀπολογία του ἦτο ἐντελῶς περιττή.

Οἱ λόγοι τοῦ δικηγόρου του καὶ ὁ ἀπάνθρωπος τρόπος μετὸν ὁποῖον συμπεριφέροντο πρὸς αὐτὸν, οἱ ἱατροὶ ἐλάχιστα προσέθεσαν εἰς τὴν βεβαιότητά τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἀποκτήσει, ὅτι θα κατεδικάζετο εἰς θάνατον.

Τὴν Κυριακὴν 13 Νοεμβρίου ὠμίλησεν ὁ τελευταῖος Ἐπαναστατικὸς Ἐπίτροπος Ζουρίδης. Τοῦτου ὁ λόγος ὑπῆρξεν εὐπρεπέστατος. Οἱ αἰσιοδοξότεροι μάλιστα διεῖδον καὶ τινα σημεῖα ἠπιότητος εἰς τὸ κατηγορητήριον του.

Τὸ ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἡ ὑπουργικὴ κρίσις εὐρίσκετο ἐν τῷ περατοῦσθαι. Ὁ Ἀλεξανδρῆς δὲν ἀνελάμβανεν Ὑπουργεῖον ἀναμένων τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, ἵνα μὴ φέρεϊ τὰς εὐθύνas. Νέος τρόπος τοῦ νίπτειν τὰς χεῖρας.-

Ὅτι τὸ δικαστήριον εὐρίσκετο πρὸ δεδικασμένου καὶ ὅτι ὁ Βενιζέλος τὸ ἐγνώριζε, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι τὴν ἐσπερὰν ἐκείνης, ἐφθασεν τηλεγράφημα τοῦ Κακλαμάνου ἐκ Λωζάννης πρὸς τῆς μηνὸς ὀρκισθεῖσας Κυβερνήσεως, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐζητεῖτο ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐκτελέσεως ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας ὥρας.

Ἦτο ὁμως ἀργά, ἡ Ε.Ε. καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπιδόξου Κυβερνήσεως, στηριζόμενα ἐπὶ τῆς ἐπιμόνου σιωπῆς τοῦ Βενιζέλου, ὅστις ἂν καὶ προσηγηθεῖς δὲν ἀπάντα, εἶχον παρερμηνεύσει τὴν σοβαρότητα τοῦ Ἀγγλικοῦ διαβήματος καὶ εἶχον ἀναλάβει ὑποχρεώσεις. Οὕτω τὸ τηλεγράφημα δὲν

ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν , διαφωνοῦντος τοῦ Γερούτα μόνος ὅστις διὰ τοῦτο δεν μετέσχε τῆς Κυβερνήσεως.

Τὴν ἐπομένην Δευτέρα 14 Νοεμβρίου, ὠρκίζετο ἡ νέα Κυβέρνησις ὑπὸ τον Γονατάν μὲ κυριότερα μέλη της τον Στρατηγὸν Παγκάλου καὶ Πιερράκον, Μαυρομιχάλη, Ρέντην καὶ συν/χην Σακελλαρόπουλου.

Τὸ ἐσπέρας μετέβην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν ὁ Ἀγγλος Πρεσβευτῆς ὅστις καὶ ἐπανέλαβε τὸ γνωστὸν του διάβημα πρὸς τον κ. Ρέντην.

Φαίνεται ὅτι οἱ λόγοι τοῦ κ. Λιντλεϊ κατετάραξον τὸν κ. Ρέντην καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἵνα τῷ ἀνακοινώσῃ.

Μετέβησαν καὶ οἱ δύο εἰς τὸ ὕπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὅπου συνεδρίαζε τὸ ὕπουργικὸν Συμβούλιον ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ Λιντλεϊ ἐπανέλαβεν ὅτι ἐν ἡ ὀρειπρῶσει κατεδικάζοντο οἱ κατηγορούμενοι εἰς θάνατον, θὰ ἀπῆρχετο ἀμέσως διακόπτων τὰς διπλωματικὰς σχέσεις.

Φαίνεται ὅτι ἐκεῖ διεξήχθη συζήτησις μεταξὺ Πλαστήρα καὶ Λιντλεϊ, ὡς διερμηνέως χρησιμοποιημένου του κ. Ρέντη. Τὶ ἀκριβῶς ἐλέχθη δεν γνωρίζω, δύνامي ὁμως να βεβαιώσω ὅτι ὁ Πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἀπῆλθεν ἔξω φρενῶν. Μετα την ἀποχώρησιν τοῦ Λιντλεϊ, ὁ Πλαστήρας εἶπε: - Δεν βλέπω διατί ἀφοῦ ἡ Ἀγγλία ἔφαγε τοιοῦτον μπάτσον ἀπὸ τὸν Κεμάλ, να μὴ φάγῃ καὶ ἄλλον ἓνα καὶ ἀπὸ ἔμενα.

Πρὸ τοῦ Δικαστηρίου δευτερολογοῦντες ἀπελογήθησαν οἱ Μπαλτατζῆς, Πρωτοπαπαδάκης, Στρατηγὸς δι' ὀλίγον ὁ Στράτος καὶ τελευταῖος ὁ Χατζηανέστης.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου Ὁθωναῖος ἐκήρυξε τὸ πέρας τῆς διαδικασίας εἰς τὰς 12¼ καὶ τὸ Δικαστήριον ἀπεσύρθη εἰς σύσκεψιν ὅπως ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του.

Τὴν 1¼ μετὰ το μεσονύκτιον δύο φορτηγὰ αὐτοκίνητα ἐστάθμευσον πρὸ τῆς Βουλῆς. Διὰ τοῦ ἐνὸς μετεφέρθησαν οἱ

κατηγορούμενοι και δια του ἑτέρου αἱ ἀποσκευαί των, εἰς τὰς φυλακάς Ἀβέρωφ.

Μόλις ἐφθασαν ἐκεῖ αὐτόπτης μάρτυς με ἐβεβαίωσεν ὅτι παρόλη την ἀνησυχίαν των ἐκοιμήθησαν ὡς συνήθως. Εἰς τὴν Βουλὴν ἀπηγορεύετο ἡ εἰσοδος καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας εἰσητήρια. Παρ' ὅλα ταῦτα κατορθώσαμε νὰ εἰσέλθωμεν διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας περὶ τὰς 4 τὸ πρωῒ. Ὁ ἐκ τῶν συνηγόνων κ. Σωτηριάδης μας εἶπε ὅτι εἶδε περὶ τοὺς πέντε ἐξερχομένους τῆς αἰθούσης τῆς διασκέψεως τοῦ Δικαστηρίου, τινες ἐκ τῶν Στρατοδικῶν πλοιάρχου Γιαννικώσταν καὶ συν/χην Σκανδάλην λιαν εὐθύμως.

Ἐθεώρησα τοῦτο ὡς κάλλιστον οἰωνόν διότι τον Σκανδάλην ἐγνώριζα ὡς τίμιον ἄνθρωπον καὶ οὐδέποτε ὑπόπτενα ὅτι κατόπιν τῆς διαδικασίας ἦν παρηκολούθησε θὰ ἐψήφισε ὑπὲρ τῆς εἰς θάνατον καταδικῆς οἰουδήποτε ἐκ τῶν κατηγορουμένων.

Εἰς τὰς 6½ παρετηρεῖτο κίνησις τῶν καλῶν πληροφορημένων, οἵτινες κατελάμβανον τὰς θέσεις των. Σημεῖον ὅτι γρήγορα θὰ ἠκούσομεν τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ Δικαστηρίου.

Εἰς τὰς 6:40 ἀνοίγει ἡ θύρα καὶ εἰσέρχεται ὁ Πρόεδρος ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου.

Ἦτο κάτωχρος καὶ δυσκόλος συνεκράτει τὴν συγκίνησιν του. Ἡ φρουρά παρετάχθη καὶ παρουσίασε ὅπλα ὁ Ὁθωναῖος ἤρχισεν ἀναγνώσκων,
Ἐν ὀνοματι τῆς Ἐπαναστάσεως τὸ Ἑκτακτον Ἐπαναστατικόν Δικαστήριον

.....
.....
Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἀποφάσεως διήρκεσεν ἔν τετάρτῳ τῆς ὥρας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκφωνήσεως τῆς ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου διὰ νὰ στυκρατήσῃ τὴν συγκίνησιν του ἐκτύπα τὸ

πόδι του και προσεπάθεθ να δώσει τόνον εις τήν φωνήν του δυσκόλως εξερχομένην από τὰ διασπώμενα χείλη του.

Οί στρατοδίκαι ήσαν μάλλον άπαθείς, πλην του Χαβινη επί του στόματος του όποιου έπλανάτο έν έγκληματικό μείδιάμα. Η άνάγνωσις της άποφάσεως έτελείωσε. Μας άφησε όλους έκπληκτους.

Ο Πρόεδρος διέταξε τόν άξιωματικόν να κάμη ή φρουρά παρά πόδα και άπήρχετο χωρίς να λύση την Συνεδρίασιν. Η ταραχή του ήτο τοιαύτη ώστε έλησμόνησε να κυρήξη τó πέρας της δίκης.

Ο Σκανδάλης τόν έπρόφθασεν κατερχόμενον του βήματος, έπανήλθεν εις τήν θέσιν του, έκτύπησε τον κώδωνα και έκύρηξε λήξαν τó έργο του Α. Έκτακτου Έπαναστατικού Δικαστηρίου.

Δεν ήξεύρω πώς εύρέθηκα έξω της Βουλής. Ήλπιζα άκόμη. Είνε καταδικαστική ή άπόφασις άναλογιζόμουν, αλλά θα σταματήσουν πρò του μεγέθους του έγκλήματος, τó όποιο θα συνεπάγετο ή έκτέλεσις τοιούτων άποφάσεων. Όταν όμως έμαθα ότι μετέφερον και τον βαρέως άσθενούντα κ. Γούναρην εις τας φυλακάς έχασα και την τελευταία μου έλπίδα. Ίδου ύπό ποιας συνθήκας μετεφέρθη ό κ. Γούναρης εις τας φυλακάς. Από της 5^{ης} πρωινής παρετηρείτο ικανή στρατιωτική κίνησις έξω της κλινικής Ασσημακοπούλου όπου ένωσηλευτο ό κ. Γούναρης. Εις το δωμάτιον του άσθενούς εισήλθεν ό Ταγματάρχης της Χωροφυλακής Κατσιγιαννάκης, τον έσπρωξε και του είπε: Κύριε Πρόεδρε έχω διαταγάς να σας μεταφέρω εις τας φυλακάς Αβέρωφ.

Ακούσας θόρυβον εις τó δωμάτιον του άσθενούς έξύπνησε ό εις τó παρακείμενον δωμάτιον διανυκτερεών ιατρός του κ. Βλάχος. Αντιληφθεις δέ περί τινος επρόκειτο είπεν εις τόν άξιωματικόν ότι ή μεταφορά του ήτο αδύνατος διότι επύρεσσε ισχυρώς, τόν θερμομέτρησαν και

ἐπιστοποίησαν ὅτι ἐκείνη τη στιγμή ὁ πυρετός του ἦτο 39.6 .Ο Ἀξιωματικός ἐπέμεινε, καίτοι ὁ ἱατρός προσέθεσε ὅτι διὰ νὰ τὸν κρατήσουν τοῦ γίνονται ἐνέσεις καδιοτονωτικά.

- Εγὼ δεν ξεύρω τίποτα ἀπ' αὐτὰ ἀπήντα ὁ Ταγματάρχης, ἔχω διαταγὰς καὶ θα τὰς ἐκτελέσω.

Ἐν τῷ μεταξύ συνήλθε ὁ κ. Γούναρης ἀπὸ τῆς νάρκης εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο καὶ εἶπε: -Πολύ καλὰ περιμένετε θὰ ἐνδυθῶ.

Συγχρόνως ἐξύπνησαν καὶ αἱ ἀδελφαὶ του καὶ ἐννοησασαι περὶ τίνος ἐπρόκειτο ὀδύροντο. Ἡ συγκίνησις, οἱ θρήνοι τῶν συγγενῶν ἀλλ' ἰδίως ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀσθενοῦς, συνετέλεσαν εἰς το νὰ ἀργήσῃ νὰ ἐνδυθῇ ὁ δυστυχής.

Τὸ Φρουραρχεῖον ἐμαίνετο τηλεφωνικῶς κατὰ τοῦ Ταγματάρχου ἐπειδὴ δεν ἐξετέλει τὴν διαταγὴν ἀρκετὰ γρήγορα. Ὁ Κατσιγιαννάκης τότε εἰσῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸ δωμάτιον καὶ προέβη εἰς νέας ἀνυπομόνους παραστάσεις. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἱατρός κ. Βλάχος, ἐκράτει ἓνα μικρὸν καθρέπτην καὶ ὁ πυρέσσας ἔδενε μόνος του τοὺς λαιμοδέτας του. Τοῦ ἐγένετο μία ἔνεσις καὶ ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τὶς ἀδελφές του καὶ τὸν ἱατρὸν του προσπάθησε νὰ κατέλθῃ τὴν κλίμακα.

Ἡ ἀδυναμία του ὁμως ἦτο τοιαύτη ὥστε ἐλήγυσαν τὰ πόδια του. Τότε ἐκομήσθη ἓνα φορεῖο ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτοποθετήθη καὶ δύο στρατιῶται τὸν ἐκατέβασαν.

Ἡ ἀδελφή του ἐλιποθύμησε. Ἡ κ. Τυπάλδου τὴν συνόδευσε μέχρι τὴν θύραν τῆς κλινικῆς. Το φορεῖον ἐτοποθετήθη εἰς ἓνα φορητὸν αὐτοκίνητον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσῆλθον ὁ ἱατρός του καὶ δέκα στρατιῶται ἐφ' ὅπλου λόγχην μεθ' ἐνὸς ἀνθυπομοίραρχου.

Μετὰ ἓν τετάρτον το αὐτοκίνητον ἔφθασε εἰς τὰς φυλακάς Ἀβέρωφ. Το φορεῖον κατεβιβάσθη καὶ ἐναπετήθη εἰς τὴν εἰσοδὸν τῶν φυλακῶν. Ἐξω τῆς φυλακῆς εἶχον φθάσῃ ἐν

τῷ μεταξυ διάφοροι συγγενεῖς τῶν καταδικασθέντων τῶν ὁποίων οἱ θρήνοι τραγικῶς ἀντήχουν.

Διάφορα μεταγωγικά αὐτοκίνητα πλήρη στρατιωτικῶνεἶχον καταλάβει τον πρό τῶν φυλακῶν χώρον καὶ ψιλὴν βροχή ἔπιπτε ἀπὸ τον σκοτεινόν οὐρανόν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ δυστυχὴς Γούναρης πυρέσσον καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὰ διάφορα ρεύματα τῶν ἀνοιγοκλειομένων θυρῶν ἐρρίζει. Ἐκεῖ παρὰ διαφόρων ἀστυνομικῶν ἔμαθε ὅτι κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Δεν πιστεύω ἡ ἀναγγελίαν αὐτὴ νὰ τον ἐξένισε. Ἐζήτησε νὰ μεταφερθῇ πλησίον τῶν ὁμοτῶν του, ἀλλ' εἰς μάρτην, τὸν ἄφηκαν ἐκεῖ ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ὥρα.

Τέλος περὶ τὰς ὁκτώμισυ, ἀφίχθη ὁ ὁ Ἐπαναστατικός Ἐπίτροπος Γρηγοριάδης κομίζων τὸ κείμενον τῆς ἀποφάσεως. Ὁ ἱατρός Βλάχος ἐζήτησε καὶ ἀπὸ αὐτόν νὰ μεταφερθῇ πλησίον τῶν ἄλλων ὁ κ. Γούναρης διότι ἐκεῖ ἔπασχεν ἐκ τοῦ ψύχους.

- Μα δεν μπορῶ ἂν δεν τοῦ διαβάσω τὴν ἀπόφασιν, ἀπαντᾷ κυνικῶτατα ὁ Ἐπίτροπος.

- Δεν πειράζει τὴν διαβάζετε εἰς ὅλους μαζί ἐπάνω ἀνταπαντᾷ ὁ κ. Βλάχος.

Ἡ λογικὴ τῆς συντομεύσεως τοῦ χρόνου ἐπέδρασε ἀρκετὰ ἐπὶ τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Ἐπιτρόπου ὅστις ἔδωσε διαταγὴν νὰ τον ἀνεβάσουν εἰς ἓνα δωμάτιον τοῦ πρώτου ὀρόφου τῶν φυλακῶν Ἀβέρωφ εὐρίσκοντο ὅλοι οἱ κατάδικοι. Ἐγνώριζον τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου ἀπὸ τον υἱόν τοῦ Μπαλτατζῆς ὅστις τοὺς τὴν ἀνήγγειλεν. Ὅταν τοὺς τὸ εἶπε δεν ἐξεπλάγησαν πολὺ, πλην τοῦ Στρατηγοῦ Χατζηανέστη, ὅστις τον ἔπιασε ἀπὸ τον ὦμο καὶ τοῦ εἶπε:

- Μα κάτι λάθος θα κάνεις παιδί μου, δεν εἶνε δυνατόν νὰ με καταδικάσουν καὶ ἐμένα εἰς θάνατον.

Ἡ παρουσία τοῦ Γούναρη, ιδίως δὲ ἡ θέσις τοῦ ἀτυχοῦς ἀσθενοῦς ἔκαμε τοὺς ἄλλους νὰ μην παραλογαριάζουν τὴν ἰδικὴς τῶν τύχης.

Μετά ἐν τέταρτον ἦτοι εἰς τὰς ἑννέα π.μ. ἀνῆλθε καὶ ὁ Ἐπαναστατικὸς Ἐπίτροπος, ὅστις τοὺς ἀνέγνωσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι αὕτη θα ἐξετελείτο τὴν δεκάτην τῆς πρωΐας.

Ἐζήτησαν τὰς οἰκογένειας τῶν εἰς τὰς ὁποίας ἐπετράπη νὰ ἀποχαιρετήσουν τοὺς μελλοθανάτους. Ἡ συνάντησις τῶν ἐξ τούτων ἀτύχων ἀνθρώπων μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ τῶν τὴν στιγμὴν ἐκείνη ἦτο ἡ φορικιοδεστέρα σκηνὴ τοῦ ἐκτυλισσόμενου δράματος.

Ὁ Στράτος ἐπερείμενεν τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του εἰς τὴν κλίμακα τῆς φυλακῆς καὶ ὅταν αὕτη ὀλοφυρομένη ἐπεσε στὴν ἀγκαλιά του τῆς εἶπε:

- Αἱ μὴν κάνεις ἔτσι δὲν εἶνε τίποτες!

-Μα τί εἶνε ἐπιτέλους Νίκο μου; Δὲν θα σε σκοτώσουν; Ἀπαντᾷ ἐκείνη νομίσασα ἐκ τῆς ἀταραξίας τοῦ συζύγου τῆς ὅτι τὰ πράγματα μετεβλήθησαν.

- Ἐβγήκε ἡ ἀπόφασις καὶ εἰς τὰς ἑνδεκα θα ἐκτελεσθῇ, τί νὰ γίνῃ ἔτσι ἦτο τὸ γραφτὸ μας. Μὴ με κάνεις νὰ χάνω τὸ θάρος μου. Γύρω του ἔπεσαν εἰς τὰ γόνατά του ἡ δυστυχισμένη μάνα του καὶ τὰ δύο του παιδιὰ καὶ τον ἐκλαψαν ὅλοι ζωντανό. Τοὺς ἀφῆκε μια στιγμὴ διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς το κελί ὅπου ἐκρατεῖτο ὁ κ. Καλογερόπουλος, δια νὰ τον παρακαλέσῃ νὰ βοηθήσῃ χρηματικῶς τὴν οἰκογένειαν του τὴν ὁποίαν ἄφηνε εἰς τοὺς πέντε δρόμους.

Ὁ Πρωτοπαπαδάκης ψυχραιμότατος ἔδωσε γρήγορα τὰς ὁδηγίας εἰς τὴν συζυγὸν του καὶ τὴν κόρην του καὶ ἔπειτα τῆς εἶπε: - Τώρα νὰ φύγετε διότι δὲν θέλω νὰ συγκινηθῶ. Ἐκείνη γυναῖκα εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς τῆς με ὅλον τὸν πόνον που ἠσθάνετο, τὸν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον .

- Ἀντίο Πέτρο μου γιὰ πάντα, τοῦ εἶπε καὶ ἔφυγε.

Ὁ Στρατηγὸς Χατζηανέστης ἐδέχθη τὴν γυναῖκα του καὶ τῇς εἶπε ὅτι πρέπει νὰ εἶνε ὑπερήφανη. Ὡμίλησε πολὺ μὲ τὴν

αδελφή του και δεν έχυσε ούτε ένα δάκρυ.

Ο Θεοτόκης ἐκάθισε με την γυναίκα του, την αδελφή της και τον αδελφό του. Είχε και αυτός πολύ θάρρος.

Ο Γούναρης ἔμεινε λίγο με τὰς ἀδελφὰς του και τὰς παρεκάλεσε να φύγουν διότι δὲν ἤθελε να συγκινηθῇ. Ἐν τῷ μεταξὺ τοὺς εἶπε να τὸν βοηθήσουν να σηκωθῇ ἀπὸ ὑὸ φορεῖο του, διότι ἤθελε να ξεμουδιάσει και να κατορθώσει να σταθῇ ὀρθιος κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκτελέσεως.

Ἡ ὥρα παρήρχετο και ὁ Ἐπαναστατικὸς Ἐπίτροπος ἀνυπομονεῖ. -Πρέπει να τοὺς μεταλάβωμεν εἶπεν. Κάποιοι ἐπενέβη και εἶπε ὅτι ἦτο ἀπάνθρωπο να ζητή αὐτό ἐμπρὸς εἰς τὰς οἰκογένειας των. Ἀπεμάκρυνων λοιπὸν τοὺς οἰκείους και ἔφερον τον ἱερέα. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ νεκρικής σιγῆς, ἠκούσθη το «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ.....» και ἐμετάλαβαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων οἱ ἔξι αὐτοὶ ἄνθρωποι οἱ δώσαντες ὁλοκληρον την ζωὴν εἰς τὸ αἷμα των εἰς τον τόπον αὐτόν, το αἷμα των ὁποῖον ἤλπισαν κάποιες φυλλάδες, ὅτι ἠδύναντο να ἀπαλύνουν το αἶσχος τῆς φυλῆς των.

Μετά το πέρας τῆς ἱεροτελεστείας, ἐπανήλθον ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη εἰς τοὺς κόλπους τῶν συγγενῶν των. Ὁ Στράτος εἶχε εἰς τὰ πόδια του σαν και πρὶν ὅλους τοὺς ἰδικούς του. Εἶπεν εἰς τον υἱόν του να μὴν πολιτευθῇ εἰς την Ἑλλάδα και παρηγόρει συνεχῶς την συζυγόν του, ἡ ὁποία κλαίουσα τοῦ εἶπε:

- Μα Νίκο μου δὲν μπορῶ να σε βλέπω ἔτσι καλὰ, ἔτσι κόκκινο ἀφοῦ σε λίγο θα σε σκοτώσουν .

- Να παντρεῖσής την κόρη σου, να πωλήσης ὅτι λίγο μας μένει και να φύγης ἀπὸ την Ἑλλάδα μακρυνὰ, μακρυνὰ ἀπῆντα ἐκεῖνος.

Ὁ Μπαλτατζῆς ἐπωφελήθη τῶν ὀλίγων στιγμῶν αἰτίνες τῷ ἀπέμεινον δια να βηματίσῃ εἰς τον διάδρομον τῆς φυλακῆς με τὴν γυναίκα του και τὰ παιδιὰ του. Ἐμοίρασε εἰς τ'ὸς οἰκείους του ὅτι μικροπράγματα εἶχεν ἐπάνω του. Ἠτοιμάζετο

δε να δώση καὶ τὸν ἀρραβώνα του εἰς τὴν σύζυγόν του ἀλλ'
ἔπειτα μετενόησε καὶ τῆς εἶπεν.

- Αὐτὸ ἄφυσέ με νὰ τὸ κρατήσω ἀκόμα, θα σου το φέρουν
ὕστερα. Ἐξῆσα τόσο εὐτυχισμένα μαζί σου ὥστε δεν θέλω νὰ
ἀποχωρισθῶ τὸ δαχτυλίδι αὐτὸ ἕως τὴν ὕστερή μου στιγμή!

Ὁ Γούναρης εἶπε εἰς τὸν συν/χην κ. Μαργαρίτην.

-Στάθη ἀντίο γιὰ πάντα.

Ἐβγαλε τὸ ὠρολόγιό του καὶ εἶπεν εἰς τὴν ἀνιχιά του κυρίας
Τυπάλδου.

- Σε μισῇ ὥρᾳ, σε μίαν τὸ πολὺ ἐκλείπομεν. Εἰς τὰς δεκάμιση
κάποιο ἀνθυπομοίραρχος ἦλθε καὶ τοὺς εἶπε.

-Εἶνε ἀργὰ πρέπει νὰ πηγαίνομεν.

Με τί θάρρος! Με τί ἀπλότητα ἔβαλον τὰ ἐπανοφώρια των ,
ἐπῆραν τὰ καπέλλα των καὶ ἀποχαιρέτων τοὺς ἰδικοὺς των!

Πρῶτος κατέρχετο ὁ Μπαλτατζῆς εἰπὼν εἰς τὸν υἱόν του
πρωτοῦ νὰ τον φιλήσῃ διὰ τελευταίαν φορὰ.

Ὅταν μεγαλώσει τὸ παιδί σου εἶπε του πῶς ἔξῆσα καὶ πῶς
ἐτελείωσα. Νὰ ἡξεύρῃ ὅτι εἶμαι εὐχαριστημένος πού πηγαίνω
με τοὺς ἄλλους. Ἐπειτα μειδιών ἐχαιρέτησε τοὺς ἰδικοὺς του
λέγων.

- Μπᾶ μὴ κάμετε ἔτσι, δὲν εἶνε καὶ τὸσον σπουδαῖον πρᾶγμα.
Πες τε μου «καλὸ ταξειῖδι», θα σας εἰπῶ «ὠρρεβουάρ» ἔνα
ταξειῖδι εἶνε καὶ αὐτό.

Θῆλῃσαν νὰ κατβάσουν μὲ φορεῖο τὸν Γούναρην, ἀλλ'
αὐτὸς συγκεντρώσας ὅλες του τὰς δυνάμεις ἐπετάχθηκε ἐπάνω
καὶ εἶπε. - Ἐγὼ θα περπατήσω! Εὐστράφη πρὸς τὸν Ναυαρχον
Τυπάλδον καὶ τοῦ εἶπε.

- Γεια σου Κοκὸ φεύγω. Ἐνὼ ἡτοιμάζετο νὰ κατέλθῃ τῆς
κλίμακος ἀποχαιρέτησε τὴν κα Μπαλτατζή καὶ τῆς εἶπε.

- Εἶμαι θύμα!

- Το γνωρίζω κύριε Πρόεδρε, ἀπήντησο ἐκεῖνη. Ἐπειτα ἤρchiσθ
κατερχόμενος τῆς κλίμακος ὑποβασταζόμενος ἀπὸ τινὰ

παρατυχόντα πολίτην ὀνόματι Κουμέλην ἀλλὰ τοῦτον ἀπόθηκεν ὁ Ταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς Κατσιγιαννάκης καὶ παρέλαβε τὸν Γούναρην λέγων:

- Ἀφήστε, αὐτὸ εἶνε δική μου δουλειά.

- Ὁ Πρωτοπαπαδάκης κατήλθε τῆς κλίμακος σιγὰ καὶ τακτικὰ ὥς πάντοτε.

Ὁ Θεοτόκης ἐδάκρυσε [...] τὴν γυναῖκα του ἣτις ἔπese λιπόθυμος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀδελφῆς τῆς.

Τὸν Στράτον ἀπέσπασαν βιαίως ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἰδικῶν των. Τόσον βιαίως, ὥστε ἡ ὑπεργδόκοντα τοῦτη γραῖα μήτηρ του, ἡ ὁποία τὸν ἐκράτει ἀγκαλιασμένον ἔπese ὑπτία φωνάζουσα.

- Μα τί τέρατα εἶστε σεῖς! Δεν ἔχετε μανάδες καὶ παιδιὰ!!!!!!!

Ὁ Στρατηγὸς Χατζηανέστης ἐχαιρέτησεν ὅλους στρατιωτικῶς καὶ τοὺς ἐκοίταζεν κατὰματα.

Εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς φυλακῆς ἀνέμενον δύο φορηγὰ αὐτοκίνητα πλήρη ζωοφυλάκων ἐφ' ὅπλου λόγχην καὶ ἕτερα δύο κενά.

Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν κενῶν ἐπεβίβασαν τοὺς κ.κ. Γούναρην, Στράτον καὶ Πρωτοπαπαδάκην καὶ εἰς τὸ δεύτερον τοὺς κ.κ. Θεοτόκην, Μπαλτατζήν καὶ Χατζηανέστην.

Τὰ αὐτοκίνητα ἐκινήθησαν πρὸς τὴν Λεωφ. Κηφισίας καὶ εἰσῆλθον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μεσογείων. Ἦκολουθοῦντο ἀπὸ δύο ἕτερα ἐπιβατικά.

Ἐπειδὴ τὸ αὐτοκίνητον εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκοντο οἱ κ.κ. Γούναρης, Στράτος, Πρωτοπαπαδάκης ἦτο ἀκάθαρτον ὁ κ. Στράτος ἀπλῶσε μίαν ἐφημερίδαν δια να καθίσῃ. Τον τελευταῖον των περιπάτων οἱ ἀτυχοὶ αὐτοὶ ἀνθρώποι τον ἔκαμαν ψυχραίμως. Ὁ κ. Στράτος προσέφερεν ἕνα σιγαρέτο εἰς τὸν κ. Γούναρην ὅστις διστάσας ὀλίγον καὶ μειδιῶς τὸ ἐπῆρε.
- Ἀς εἶναι τὸ πέρνω ἂν καὶ οἱ ἱατροὶ μοῦ ἀπηγόρευσαν να καπνίζω ἀφ' ὅτου ἠσθένησα.

Μετά εἴκοσι λεπτά τῆς ὥρας 200 μέτρα ἐκεῖθεν τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μεσογείων ἀεροδρομίου, τὰ αὐτοκίνητα ἔστρεψαν δεξιὰ καὶ μετὰ 800 μέτρα ἔφθασαν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως. Στρατιωτικὴν ζώνην ἐσχημάτιζεν εὐρὺ ἡμικύκλιον, ὅπισθεν αὐτοῦ εὐρίσκοντο οἱ ὀλίγοι θεαταῖ τοῦ ἄγριου δράματος, τοῦ ὁποίου ὅμοιον δὲν ἔχει ἀναγράψει ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία. Ἐκτός τοῦ ἡμικυκλίου εὐρίσκετο εἰς μίαν γωνίαν ἀρκετοὶ ἀξιωματικοὶ μεταξύ τῶν ὁποίων διέκριναν τὸν Ἀρχηγόν τῆς Χωροφυλακῆς κ. Παπαοικονόμου, τὸν συν/χην Γρηγοριαδην Ε.Ε. καὶ τὸν μοίραρχον Βοβολίτην.

Ἐμπροσθεν τούτων ἦσαν τοποθετημέναι ἑξὶ ὀμάδες ἐκ πέντε στρατιωτῶν ἐκάστη με ἀνὰ ἓνα ὑπαξιωματικὸ ἐπὶ κεφαλῇ. Αὐτοὶ θὰ ἦσαν οἱ ἐκτελεσταί. Τὸ γενικὸν πρόσταγμα εἶχεν ἄγνωστος μας ἀξιωματικός.

Πρῶτος κατῆλθε τοῦ αὐτοκινήτου ὁ κ. Στράτος, δευτέρος ὁ κ. Γούναρης ὅστις πυρέσσωσιν δὲν κατόρθωσε νὰ κρατηθῇ καὶ ἐγονάτισε.

Ἔσπευσε νὰ ἐξέλθῃ ὁ κ. Πρωτοπαπαδάκης ὅστις βοηθούμενος ἀπὸ τὸν κ. Στράτο τὸν ἐσήκωσαν καὶ σιγὰ σιγὰ οἱ δύο τῶν ὀδηγησαν τὸν συντροφὸ τῶν πρὸ τῆς ὀμάδας τῶν στρατιωτῶν, ἥτις ὤφειλε νὰ τοὺς θανατώσῃ.

Ὁ κ. Γούναρης κατόρθωσε νὰ κρατηθῇ ὀρθίως. Οἱ δύο σύντροφοί του ἐπῆγον μόνοι εἰς τὰς θέσεις τῶν. Ἐν τῷ μεταξύ κατῆλθον τοῦ ἐτέρου αὐτοκινήτου οἱ κ.κ. Χατζηανέστης, Μπαλτατζῆς καὶ Θεοτόκης οἵτινες ἐπῆγαν εἰς τὰς θέσεις τῶν μόνοι τῶν ἐπίσης, πλὴν τοῦ Στρατηγοῦ Χατζηανέστη ὅστις ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ καὶ τὴν στρατιωτικὴν καθαιρεσὶν προ τῆς ἐκτελέσεως.

Ὅταν ἀνεγνώσθῃ τὸ κείμενον τῆς ἐκτελέσεως ὁ Στρατηγὸς δὲν ἀφῆκε νὰ τὸν πλησιάσουν. Ἐπέταξε μόνος τοῦ τὰς ἐπωμίδας καὶ εἶπε :

- Ἡ μόνη μου ἐντροπὴ εἶναι πὼς ὑπῆρξα Ἀρχιστράτηγος

φυγάδων.

Οὐδείς ἐδέχθη να τοῦ δέσουν τὰ μάτια.

Εἰς τὸν πλησιάσαντα να μάθῃ ἂν ἔχουν τίποτε να προσθέσουν
ὁ Γούναρης εἶπε

- Εἴσθε ἄνδρoι καὶ δολοφόνοι

ὁ Στράτος : Ἡ Πράξῃ σας εἶναι αἰσχος για τὴν Ἑλλάδα.

ὁ Πρωτοπαπαδάκης ὅταν ἐπλησίασαν να τοῦ δέσουν τὰ μάτια

- Μακρυνά μου σκυλιά.

Ὁ Θεοτόκης φλεγματικώτατα ἔβγαλε τὰ δαχτυλίδια του, τὰ
παρέδωσε εἰς τὸν Ε.Ε. καὶ εἶπε:

- Αὐτὰ εἰς τὴν καν Θεοτόκη παρακαλῶ.

ὁ Στράτος ἤνοιξε τὴν σιγαροθήκην του ἐπῆρε ἓνα σιγαρέττο
καὶ τὴν ἔδωσε εἰς τὸν ὑπομοίραρχο Βοβολίτην λέγων.

- Να τὴν δώσεις εἰς τὸν υἱόν μου.

Ὁ Γούναρης παρακάλεσε ἐπίσης να δοθῇ τὸ ὥρολόγιόν του εἰς
τοὺς συγγενεῖς του. Μετὰ ταῦτα ἤκουσθη ξανὰ ἡ φωνή του
ἔχοντος τὸ γενικὸν πρόσταγμα.

- Ἐπὶ σκοπῶ.....

Οἱ στρατιῶται ἐσκόπευσαν.

Ὁ ἱερεὺς ἔψαλλεν ἐν τῷ μεταξύ τὰς τελευταίας εὐχάς. Καὶ οἱ
ἔξι κατάδικοι ἀπεκαλύφθησαν καὶ τὰς ἤκουσον μὲ κατάνυξη.
Μόλις ἐτελείωσαν, ἐκαλύφθησαν πάλιν ψυχραιμότατα.

Καὶ ἐν ὧ.....

Ὁ μεν Χατζηανέστης [...] τὰς χεῖρας μὲ τὸ κεφάλι ὑψηλά καὶ
ἐκύνταζε τοὺς δημίους του.

Ὁ Πρωτοπαπαδάκης ἔπαιζε στωϊκῶτατα τὴν ἀλυσίδαν του.... Ὁ
Μπαλτατζῆς ἐκαθάριζεν τὸ μονύκλο του.....καὶ ὁ Στράτος
κάπνιζε τὸ τελευταῖο του σιγαρέττο.....

Ἦκούσθη ἡ διαταγή.

-Πῦρ καὶ μία ὁμοβροντία.

Ἐξ τῶν καλλιτέρων Ἑλλήνων ἐπιπτον. Ἀπὸ ἐκάστη ὀμάδα
ἀπεσπᾶσθη ἀνὰ εἰς στρατιώτης δια να θρυμματίσει τὴν

κεφαλὴν τῶν θυμάτων, δι' ὅλους ἀνωφελῶς διότι εἶχον ἀποθάνει πλην τοῦ Χατζηανέστη ὅστις ἡσπαιρεν ἀκόμη.

Καὶ οὕτω συνετελέσθη το ἔργον τῆς Ἐπαναστάσεως. Δεν ἦτο ἀναιμάκτης, αὐτῆς, βέβαια ὄχι. Το αἷμα τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐκκλίδωσε το ἀκηλίδωτον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης πολιτισμό των.

Τὰ πτώματα αἱματωμένα, ἐρρίφθησαν ἐντός ἐνός φορηγγοῦ το ὁποῖον τὰ μετέφερε εἰς το Νεκροταφεῖον . Το φορηγγόν διήλθε τὰς κιγκλίδας τοῦ Α. Νεκροταφείου. Οἱ παρακολουθήσαντες το νεκροφόρον αὐτοκίνητον παρακολούθησαν καὶ τὰ αἵματα τὰ ὁποῖα ἔσταζεν. Ὅστις δεν ἐγνώριζεν περὶ τίνος πρόκειται, θα ἐνόμιζον ὅτι το φορηγγοῦ μετέφερε σφάγια.

Τὸ αὐτοκίνητον ἔστι με τα νῶτα ἐστραμμένα προς τὸ παρεκκλήσιον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς το βάθος τοῦ κήπου τοῦ Νεκροταφείου.

Δύο στρατιῶται ἤνοιξαν τὸ ὀπίσω μέρους τοῦ αὐτοκινήτου.....Τὸ θέαμα ἀπαίσιον!!!! Τὰ πτώματα ἦσαν ἐστεβαγμένα το ἐν ἐπὶ τῷ ἄλλῳ. Ὑπερ τὰ πτώματα τῶν ἄλλων ἔκειντο τοῦ δυστυχοῦς Πρωτοπαπαδάκην ὕπτιον. Μόλις ἤνοιξε το αὐτοκίνητον ἐκρεμασθὴ ἡ κεφαλὴ του με τὸ κρανίον του ἐντελῶς διερρηγμένον.

Οἱ στρατιῶται τὸ ἐκατέβασαν πρῶτον. Με τὰ χέρια των προσεπᾶθουν να βάλουν εἰς τον τοῦ θρυμματισμένου κρανίου ὅτι ἐπερίσσευε. Ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ πτώματος τοῦ Γούναρη, ἐφαίνοντο τὰ αἱματηρὰ ἵχνη τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταφορὰς εἶχον προξενήσει οἱ μπότες τοῦ ἀτυχοῦς Χατζηανέστη. Τοῦ Θεοτόκη κατὰ τὴν μεταφορὰ εἶχεν ἐντελῶς ἀποσπασθὴ τὸ ἀριστερό του χέρι. Τὸ πτώμα τοῦ Μπαλτατζήν ἔκειτο ἐκτάδης εἰς το βάθος τοῦ αὐτοκινήτου, με τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια ἀνοικτὰ.

Τόσον αἷμα ἔρρεε ἀκόμη ἀπὸ ὅλα ἐκείνα τὰ πτώματα,

ὥστε ἔβαλον ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ παρεκκλησίου δεξιά τῷ εἰσερχομένῳ μερικὰς σανίδας καὶ ἐναπέθεσαν τὰ πτώματα τῷ ἐν παρὰ τῷ ἄλλῳ. Τὸ καπέλο τοῦ ἀτυχοῦς Πρωτοπαπαδάκην ἐχρησίμευσεν ὡς σάκος δια τὰ θρύμματα τῆς κεφαλῆς του. Περί τὴν 1μμ εἰδοποιήθησαν οἱ συγγενεῖς, ὅτι ἵνα θέλουν δύνανται νὰ κηδεύσουν τοὺς δολοφονηθέντας συγγενεῖς των μέχρι τις 3μμ ἀλλιῶς ἢ ἀστυνομία θὰ ἐπελαμβάνετο τοῦ ἔργου τούτου.

Ἀπὸ τὰς 2 ½ ἤρχισαν καταφθάνοντες οἱ διάφοροι συγγενεῖς. Ἐπειδὴ ὅμως ἤρχισε (να συναθροίζεται) πλῆθος κόσμου, ἰσχυρὰ ἀστυνομικὴν δύναμις ἀπέκλεισε τὴν εἴσοδον.....

..... 2 ¾ ἡ ὥρα ὅταν ἔφθασαν τα..... φέρετρα κατασκευασμένα ἐν βία Κακοχρωματισμένο ξύλον. Κάθε ἐτοποθέτει τὸν νεκρὸν τῆς εἰς τὸ φέρετρον. Τέσσαρες φρακοφόροι – οἱ ἴδιο δι' ὅλους – μετέφερον εἰς τὸν τάφον, τὸ ἀναπέθετον καὶ μετὰ ἀπὸ βραχεῖα ἱεροτελεστεῖαν ἐπὶ τόπου ἐτελείωνον ἀπὸ τὸν ἕναν καὶ μετέφερον τὸν ἄλλον.-

